

Albert Pont

**INTERÈS
D'ESTAT**

Fer capital (a) Madrid

V I E N A
E D I C I O N S

ÍNDIX

Fent realitat el somni _____	11
1. El sistema de solidaritat autonòmica _____	27
2. Estat competitiu i unitat de mercat _____	59
3. Arquitectura d'una asfíxia premeditada _____	105
4. Oligopolis, amiguisme i infraestructures, el paradigma del miratge espanyol _____	141
5. Opus Dei _____	211
6. El paper de l'empresa en la construcció nacional de Catalunya _____	223
Epileg _____	245

CAPÍTOL 1

EL SISTEMA DE SOLIDARITAT AUTONÒMICA

Qualsevol sistema de redistribució de la riquesa entre territoris ha de ser flexible i s'ha de dotar de mecanismes (balances i contrapesos) que permetin corregir les rigideses i les ineficiències que ell mateix podria generar. Això permetria trobar els punts d'equilibri, així com els punts òptims i de màxima utilitat als *policy makers*, per fer-ne les correccions que calgués segons les necessitats de cada moment. En cas contrari, estaríem resolent un problema en les regions receptores a costa de crear-ne un de més gros a les regions contribuents netes. En altres paraules, estaríem vestint un sant per desvestir-ne un altre. Però, sobretot, la política de rendes territorials ha de ser honesta i independent. Ha de servir per canalitzar la competència entre territoris i per evitar els excessos del centralisme polític i econòmic, que distorsiona la correcta assignació de recursos i la interdependència entre totes les regions econòmiques del país.

En el cas espanyol, ha estat un error impulsar instruments de solidaritat autonòmica sense haver abordat primer les causes de la desigualtat entre territoris i, més específicament, les causes del limitat grau de desenvolupament econòmic que durant generacions han patit bona part de les regions de l'interior i sud d'Espanya. En comptes d'això, el sistema espanyol de solidaritat interterritorial té un caràcter confiscador; es limita a penalitzar alguns dels territoris més productius i relativament més eficients pel simple fet de ser-ho. D'aquesta manera, l'actual plantejament ha generat una economia de la dependència en les regions receptores, on alguns agents econòmics privats es-

tan més interessats en l'obtenció de subvencions per construir naus industrials allà on no hi ha demanda, que a dotar-les d'activitat. A més, sovint, la política d'inversions industrials i en infraestructures, així com la política fiscal, tenen una finalitat política: la deslocalització d'empreses dins del mateix país. Això no comporta el creixement del conjunt, sinó el creixement d'uns a costa del decreixement d'altres. Per tant, aquestes polítiques mai no tindran un impacte clarament positiu sobre el conjunt de l'economia. Mentrestant, els mateixos instruments de solidaritat interterritorial suposen un fre de mà a la competitivitat d'aquelles regions amb certes possibilitats de competir i fer-se un lloc en l'economia global. I això, de retruc, condiona la viabilitat econòmica de tot el país.

A Espanya, mai no serà possible abordar les causes de les desigualtats territorials, perquè això suposaria posar en qüestió la seva pròpia estructura social, el seu model econòmic, i també l'estructura de la propietat de la terra de moltes de les seves regions. Portugal, en canvi, en va fer l'intent. La seva constitució posa límits als latifundis del sud i estableix mecanismes per reestructurar la propietat de la terra als minifundis del nord, i encara que els resultats puguin ser qüestionables, com a mínim la classe política portuguesa va fer la temptativa de regenerar estructures pseudomedievals en la seva transició a la democràcia i al lliure mercat.

Però fins i tot en això Espanya havia de ser diferent. Mentre les classes dirigents espanyoles destinin més recursos a alimentar el seu bestiar de merines, porcs ibèrics i toros de lídia, que no pas a crear una àmplia classe mitjana de propietaris agrícoles, el desenvolupament econòmic, polític, social i cultural de tot el país continuarà hipotecat. I és que, sense un bon gruix de petits propietaris, difícilment es podrà formar un pensament alternatiu al que imposa l'elit política i financera de la capital. Fins i tot, mentre les elits econòmiques del centre i sud peninsular no fonamentin el seu propi model de negoci en la productivitat i la competitivitat, sinó en les subvencions agràries i industrials de la Unió Europea i del govern central, els magres excedents d'altres regions continuaran al servei d'una classe política i econòmica que ha sabut desplegar una extensa xarxa clientelar a canvi de vots, sense

afrontar els canvis estructurals que Espanya necessitava. Fins ara, ningú fora de Catalunya qüestiona el model, perquè, de fet, els funciona. Així, la nostra capacitat fiscal es destina, en gran part, a apaivagar la desigualtat d'altres models econòmics regionals, sense que hi hagi hagut voluntat de resoldre'n les causes. Tanmateix, les causes de la desigualtat a Espanya persisteixen.

I el que és pitjor, les regions que més contribueixen a la solidaritat autonòmica no poden aplicar mecanismes correctius en la desigualtat interna que el seu propi model socioeconòmic genera. Pensem en municipis com Barberà del Vallès, o alguns districtes de Barcelona, on la renda familiar disponible no arriba al 75 % de la mitjana catalana. Són taxes de pobresa similars a les registrades en comunitats autònomes receptores de la nostra solidaritat. Tanmateix, per a l'Estat espanyol, la prioritat és mantenir el sistema vigent.

I si el país és incapaç de resoldre els seus problemes estructurals i endèmics en època de bonança i de creixement econòmic, el problema s'agreuja quan se succeeixen crisis sistèmiques com la que actualment ens afecta. Tot i que la darrera crisi econòmica ha tingut un impacte generalitzat, ha afectat molt especialment els sectors productius de la nostra economia. Apparentment, sobre el paper, les regions en què el sector públic té més pes sobre el conjunt de l'economia, les regions receptores netes de la solidaritat autonòmica i alhora els territoris d'inversió pública prioritària, semblaven tenir més capacitat per afrontar els impactes de la crisi. Tanmateix, han estat les comunitats amb règims forals les que l'han pogut afrontar amb més èxit. Ni la dependència de les subvencions, ni l'alt pes del sector públic, ni omplir l'horitzó de ferrocarrils i autopistes garanteix minimitzar l'impacte dels cicles econòmics. Només un país dotat d'un bon teixit productiu, competitiu, flexible i obert a l'exterior, acompanyat d'una administració pública eficient i dotada de sobirania política i econòmica, disposarà d'alguns dels instruments necessaris per sortir d'una crisi com la que hem viscut aquests darrers anys. Almenys, així ho demostren l'evolució d'indicadors com l'atur i el PIB de les comunitats autònomes durant els darrers anys.

El cas és que un bon sistema de solidaritat autonòmica, flexible i competitiu hauria de preveure l'impacte de les crisis econòmiques en la redistribu-

ció de les rendes entre territoris. En època de crisi, les regions receptores netes i aquelles que han estat objectiu prioritari de les inversions públiques haurien d'ajudar a minimitzar l'impacte de les crisis econòmiques i contribuir al creixement del conjunt de l'economia. Si aquelles regions no posen les seves infraestructures al servei del creixement econòmic del país i de la solidaritat autonòmica, quan ho faran? Qualsevol economia moderna ha de ser flexible i diversa. Ha de defugir el monoconreu. Això permetria reduir l'impacte dels cicles econòmics. I permetria també que els receptors nets esdevinguessin contribuents nets quan les crisis afectin les regions fins aleshores més productives. És a dir, permetria que la solidaritat autonòmica fos bidireccional. Això en el model espanyol, no passa. En època de crisi, les regions receptores continuen sent-ho, mentre que les contribuents netes han de ser les primeres a aprovar retallades pressupostàries mentre continuen finançant serveis socials i inversions arreu.

Afrontar el debat del finançament territorial des del pragmatisme i la racionalitat entre totes les parts tampoc serà possible. I no ho serà per la pròpia concepció centralista de l'Estat. Espanya és hereva d'un culte ancestral a l'homogeneïtzació i al monopoli del poder (religiós, polític, jurídic, econòmic, cultural, lingüístic i identitari) que genera una absoluta aversió a qualsevol forma de competència interna. A Espanya, la competència és percebuda com la negació de la seva idiosincràsia i la desautorització d'un paradigma enquistat des de fa segles, quan el pes de les nacions es mesurava per la glòria de les seves gestes militars, que avui el TC ens obliga a celebrar encara que no vulguem. La competència és, en canvi, el fonament de la democràcia representativa, del debat polític, del principi de separació de poders, de l'Estat descentralitzat i de les economies de lliure mercat més desenvolupades que ens envolten. Però, sobretot, la competència garanteix la viabilitat econòmica de les nacions. Així, actualment, els processos competitius fan girar el món en tots els àmbits: polític, econòmic, tecnològic, etc.

Tot i que ja ha estat a bastament estudiat, hem cregut necessari tornar a recordar molt breument alguns dels elements distorsionadors i de les rigideses de l'actual sistema espanyol de solidaritat autonòmica. La rigidesa del

model de solidaritat autonòmica impedeix la correcta competència entre territoris i hipoteca el creixement econòmic de tot el país. D'entrada, a Espanya la solidaritat autonòmica és forçada i té un alt component polític. Sembla respondre a qüestions polítiques, com el fet d'haver perdut una guerra civil que els nostres avantpassats no varen provocar, més que no pas a la voluntat de crear un instrument fiscal modern amb veritables finalitats redistributives. De fet, quan analitzem la geografia del dèficit fiscal, hi trobem un nexa cultural, polític i identitari. Les regions contribuents són els territoris de matriu catalana. Són la negació d'Espanya i de la seva profunda aversió a la competència. Actualment, els mecanismes de finançament territorial, així com l'execució de les inversions públiques, continuen estant polititzats. El 2017 ja tenim prou perspectiva per poder comprovar com ha afectat el procés sobirania a les inversions de l'Estat en infraestructures. El darrer informe de la Cambra de Comerç (2016) conclou que a Catalunya s'executa poc més de la meitat de les inversions previstes en infraestructures pel Ministeri de Foment. En alguns casos, com en els d'ADIF i RENFE, el grau de compliment de les inversions pressupostades és del 5% i del 27%, respectivament. I això bé que ho sabem prou els usuaris de la xarxa ferroviària.

Ometent algunes de les perversions del sistema, com és l'existència de dues comunitats amb concerts econòmics propis que tenen un tractament especial i diferenciat dins del sistema de solidaritat autonòmica, un dels problemes més greus del sistema és la manca de compliment del principi d'ordinalitat. A grans trets, aquest principi estableix que les regions més riques han de continuar podent ser les més riques una vegada produït l'anivellament solidari. Alguns sistemes, com l'alemany, introdueixen mecanismes de correcció, de tal manera que si alguna de les regions receptores supera eventualment la renda mitjana del país, gràcies a les transferències de rendes percebudes d'altres regions, l'any següent passarà a ser-ne contribuent net; això sí, en una proporció justa. Aquests mecanismes correctius atorguen una gran flexibilitat al sistema i això permet adaptar-lo en cada moment al grau de creixement econòmic de cada regió. La flexibilitat del sistema alemany permet que totes les regions puguin créixer a un ritme sostingut i equiparable. Així s'evita

que el creixement d'unes regions hipotequi el d'altres. I tot això sense crear excessives dependències entre regions, ni limitar l'embranchida econòmica de les regions més dinàmiques. A més, el sistema alemany es construeix sobre un autèntic fonament federal que respecta l'element competitiu dels diferents nivells de l'Administració. Això no vol dir que sigui un model perfecte. A Alemanya, com a tot arreu, persisteixen les desigualtats entre territoris i alguns sectors socials en critiquen l'efectivitat. A Espanya, en canvi, les ineficiències provenen de la pròpia concepció centralista i no competitiva de l'Estat, tal com veurem tot seguit.

Tanmateix, allò que en la mentalitat centreeuropea és de tant de sentit comú, a Espanya no es considera ni de lluny. Suposem per un moment que, sent la renda *per capita* mitjana d'Espanya igual a 100, la renda *per capita* de Catalunya fos de 124 punts i la d'Extremadura de 65. L'incompliment sistemàtic del principi d'ordinalitat fa que, una vegada produït l'anivellament solidari entre ambdues comunitats, la primera passaria a tenir una renda *per capita* de 97, inferior a la mitjana espanyola sí, però molt inferior a la d'Extremadura, que passaria a ser de 118. Tanmateix, un dels problemes és que aquesta greu distorsió del principi de la solidaritat persisteix en el temps i es perpetua. Genera fortes dependències econòmiques al voltant de les quals es creen autèntiques xarxes clientelars, a costa de neutralitzar els efectes de la política de rendes sobre l'economia regional. Així, la renda d'Extremadura i d'altres regions receptores pot superar la de Catalunya o Balears, sense que en els exercicis posteriors aquelles deixin de ser receptores i aquestes contribuents netes; tot plegat, vestit d'un aparell centralista que impedeix la més mínima flexibilitat. Per aquest motiu, hi ha regions teòricament més pobres que Catalunya, el País Valencià i les Balears, que gaudeixen de serveis públics i infraestructures que aquí ni tan sols gosàriem somiar. Sovint s'ha donat el cas que les regions receptores de rendes lideren la implantació de serveis socials d'avantguarda, com el cas dels ordinadors portàtils a les aules de les escoles d'Extremadura, les subvencions de vacunes obligatòries per a nadons, etc. Òbviament, això afecta directament al benestar i la qualitat de vida dels ciutadans.